

Arweiniad

Cyflwyniad

Diffiniad o ddiogelu

Ein trefniadau arolygu

Arweiniad ar gyfer arolygwyr wrth werthuso effeithiolrwydd diogelu

Cyflwyniad

Nod yr arweiniad atodol hwn yw cynorthwyo arolygwyr yn ôl yr angen i werthuso trefniadau diogelu ysgolion wrth gynnal arolygiadau. At ddiben y ddogfen hon, bydd y term 'ysgol' yn cynnwys UCDAu.

Ym mhob agwedd ar ein gwaith, rhaid rhoi anghenion, diddordebau a lles plant, pobl ifanc ac oedolion bregus uwchlaw anghenion a diddordebau pawb arall. Felly, rhaid rhoi blaenoriaeth i'n Polisi Diogelu a'r arweiniad sydd wedi'i gynnwys ynddo dros bob polisi a chyngor arall. Trwy'r arweiniad hwn a thrwy hyfforddiant priodol, byddwn yn codi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth staff ynghylch achosion posibl o gam-drin, esgeulustod, ac arfer broffesiynol anniogel o fewn lleoliadau rydym yn eu harolygu ac o fewn lleoliadau eraill rydym yn ymweld â nhw.

Dylid ei ddefnyddio er gwybodaeth yn ystod arolygiad ochr yn ochr â'n [Polisi a'n Gweithdrefn ar gyfer Diogelu](#) sydd i'w cael ar wefan Estyn.

Nid yw'r arweiniad hwn yn trafod y modd y dylai arolygwyr ddelio â honiadau am ddiogelu a dderbynnir yn ystod arolygiad. Rhaid i arolygwyr fod yn gyfarwydd â'n Polisi a'n Gweithdrefnau ar gyfer Diogelu sy'n cynnwys plant, pobl ifanc ac oedolion bregus. Dylai pob arolygydd wybod beth i'w wneud pe byddent yn derbyn honiadau am ddiogelu ac mae'r camau sy'n ofynnol wedi'u hamlinellu yn y ddogfen hon.

Mae angen i arolygwyr ysgolion annibynnol ystyried Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003 hefyd.

Rhagor o gyngor ac arweiniad

Dylai arolygwyr sydd angen cyngor neu arweiniad edrych i ddechrau ar y cofnod ymholiadau 'parhaus' a gynhelir ar Sharepoint, a'r adran Cwestiynau Cyffredin ar ein gwefan. Y rheswm am hyn yw y gellid bod wedi mynd i'r afael â'u hymholiad eisoes mewn lleoliad arall.

Gellir gweld atebion i gwestiynau cyffredin am werthuso trefniadau darparwr ar gyfer diogelu [yma](#).

Pan fydd arweiniad presennol yn aneglur neu nid yw ar gael, dylai arolygwyr gysylltu â'r Arweinydd Sector neu'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol perthnasol ynglŷn ag unrhyw

ymholiadau.

Mewn achos o bryderon neu ymholiadau'n gysylltiedig â derbyn honiadau ynghylch diogelu, mae'r rhifau ffôn canlynol ar gael:

Aelod o'n tîm diogelu Swyddogion Arweiniol: 02920 446482 (ar gael y tu allan i oriau swyddfa hefyd)

Ein prif swyddfa (yn ystod oriau swyddfa): 02920 446446

Diffiniad o ddiogelu

Mae gan bob ysgol, yn cynnwys ysgolion annibynnol, ddyletswyddau statudol i weithredu mewn ffordd sy'n ystyried yr angen i ddiogelu a hyrwyddo lles plant. Mae angen i'r trefniadau sydd gan ysgolion ar waith sicrhau:

- y rhoddir mesurau rhesymol ar waith i leihau risg niwed i les plant
- y cymerir camau priodol i fynd i'r afael â phryderon ynglŷn â lles plentyn neu blant, gan weithio i bolisïau a gweithdrefnau lleol cytûn mewn partneriaeth lawn ag asiantaethau lleol eraill

Mae **diogelu a hyrwyddo lles** plant yn ymwneud â'r canlynol:

- amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin a'u hesgeuluso
- atal nam ar eu hiechyd neu'u datblygiad
- sicrhau eu bod yn cael gofal diogel ac effeithiol

A hynny er mwyn galluogi plant i gael y cyfleoedd gorau posibl mewn bywyd.

Diogelu oedolion bregus

O ran diogelu oedolion bregus, eto, nid oes diffiniad statudol. Er nad yw 'Mewn Dwylo Diogel: Rhoi Gweithdrefnau Amddiffyn Oedolion ar waith yng Nghymru' yn cynnwys unrhyw ddiffiniad o ddiogelu oedolion bregus, mae'n diffinio cysyniadau 'oedolyn bregus' a 'niwed sylweddol' ar wahân.

Mae'r diffiniad o 'Oedolyn Bregus' wedi'i amlinellu yn adran 126 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

"Oedolyn sydd mewn perygl", at ddibenion y Rhan hon, yw oedolyn:

- sy'n profi camdriniaeth neu esgeulustod, neu mewn perygl o'u profi
- sydd ag anghenion gofal a chymorth (p'un a yw'r awdurdod yn diwallu unrhyw un o'r anghenion hynny ai peidio)
- nad yw'n gallu amddiffyn ei hun yn erbyn camdriniaeth neu esgeulustod, neu'r perygl ohonynt, o ganlyniad i'r anghenion hynny

Yn ei hanfod, mae gan bob oedolyn bregus hawl i gael ei amddiffyn rhag camdriniaeth ac esgeulustod, yr hawl i gael gofal priodol a chael cymorth os yw wedi cael ei gam-drin.

Beth yw plentyn?

Mae dogfen Llywodraeth Cynulliad Cymru (2007), 'Diogelu Plant: Gweithio gyda'n Gilydd o dan Ddeddf Plant 2004' yn esbonio bod plentyn yn unrhyw un nad yw wedi cyrraedd ei ben-blwydd yn 18 oed eto. Felly, mae 'plant' yn golygu 'plant a phobl ifanc' trwy gydol y ddogfen honno. Nid yw'r ffaith fod plentyn wedi troi'n un deg chwech mlwydd oed yn byw yn annibynnol neu mewn Addysg Bellach, neu'n aelod o'r lluoedd arfog, neu mewn ysbty, neu mewn carchar neu sefydliad troseddwy'r ifanc, yn newid ei statws neu'i hawl i wasanaethau neu amddiffyniad o dan Ddeddf Plant 1989.

Mae pawb sy'n gweithio mewn addysg yn rhannu amcan i helpu i gadw plant a phobl ifanc yn ddiogel. Wrth arolygu trefniadau diogelu darparwr, dylai arolygwyr ystyried pa mor effeithiol yw'r ysgol yn y canlynol;

- creu a chynnal amgylchedd dysgu diogel i blant a phobl ifanc
- nodi ble mae pryderon ynghylch lles plant a chymryd camau i fynd i'r afael â'r rhain, lle bo'n briodol, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill
- datblygu dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gwydnwch plant trwy'r cwricwlwm

I gyflawni'r amcan hwn, mae angen cael systemau a gynlluniwyd i:

- atal pobl anaddas rhag gweithio gyda phlant a phobl ifanc
- hyrwyddo arfer ddiogel a herio arfer wael ac anniogel o fewn y ddarpariaeth
- nodi achosion lle mae achos i bryderu am les plentyn yn deillio o'r cartref, y gymuned neu'r ysgol, a dechrau neu gymryd camau priodol i'w gadw/chadw'n ddiogel
- cyfrannu at weithio mewn partneriaeth yn effeithiol rhwng pawb sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc

Ym mhob achos, mae'r fframwaith arolygu yn edrych y tu hwnt i restr dicio ynghylch cydymffurfio, ac yn hytrach yn gwerthuso dull darparwr o ddiogelu, a'r graddau y mae hyn yn hyrwyddo ac yn cefnogi diwylliant o ddiogelwch a lles yng nghymuned yr ysgol.

Mae **amddiffyn plant** yn rhan o ddiogelu a hyrwyddo lles. Mae hyn yn cyfeirio at y gweithgarwch a gynhelir i amddiffyn plant penodol sy'n dioddef neu sydd mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol o ganlyniad i gael eu cam-drin neu'u hesgeuluso.

Mae **diogelu** yn cynnwys mwy na'r cyfraniad a wneir at amddiffyn plant mewn perthynas â phlant unigol. Mae hefyd yn cwmpasu materion fel:

- recriwtio diogel, goruchwyllo, hyfforddi a rheoli staff
- sut mae staff yn rheoli ymddygiad disgyblion, yn cynnwys darpariaeth tynnu'n ôl a defnyddio ataliaeth
- pa mor dda y mae'r darparwr yn monitro presenoldeb disgyblion ac ymgysylltiad â'r ddarpariaeth, sy'n gallu nodi'n gyflym unrhyw gyflyrau meddygol di-esboniad, absenoldebau anarferol, a diflaniadau
- iechyd a diogelwch a lles disgyblion, ar y safle ac oddi ar y safle
- datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion o ymddygiadau sy'n emosiynol niweidiol neu'n anniogel, er enghraifft meithrin perthynas amhriodol ar-lein, aflonyddwch, gwahaniaethu, bwlio ac eithafiaeth
- bwlio, gan gynnwys seiberfwlio
- gweithdrefnau cadw cofnodion y darparwr
- trefniadau ar gyfer bodloni anghenion plant â chyflyrau meddygol
- cymorth cyntaf a rheoli meddyginiaethau
- addysg cydberthynas a rhywioldeb
- hyrwyddo perthnasoedd iach
- camfanteisio'n rhywiol ar blant
- priodas dan orfod
- atal radicaleiddio a chamfanteisio
- masnachu pobl
- cyfeirio dioddefwyr camdriniaeth at gymorth a chefnogaeth briodol
- dyletswydd adrodd gorfodol ar gyfer anffurfio organau cenedlu benywod
- camddefnyddio cyffuriau a sylweddau
- Trefniadau Amddiffyn Rhyddid (LPS) diogelwch ar-lein sy'n berthnasol i bobl ifanc un deg chwech oed ac yn hŷn.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi gofynion statudol penodol ynglŷn â llawer o'r materion hyn. Gall fod materion diogelu eraill hefyd sy'n benodol i'r ardal neu'r boblogaeth leol.

Pan fydd yna ofynion statudol, dylai ysgolion fod wedi rhoi polisïau a gweithdrefnau ar waith eisoes sy'n bodloni'r rheiny ac yn cydymffurfio ag unrhyw arweiniad a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. Yn yr un modd, dylai polisïau a gweithdrefnau ddangos tystiolaeth o drefniadau am faterion y mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi arweiniad arnynt, sy'n unol â'r arweiniad hwnnw neu'n cyflawni'r un effaith.

Ein trefniadau arolygu

Agweddau ar ddiogelu o fewn y fframwaith

Mae **Maes Arolygu 2** yn ymwneud â'r graddau y mae disgyblion yn teimlo'n ddiogel a saff, ac yn rhydd rhag camdriniaeth gorfforol a geiriol yn yr ysgol. Yma, bydd arolygwyr yn gwerthuso ac yn adrodd ar effaith darpariaeth yr ysgol ar gyfer diogelu ac ar les disgyblion.

Bydd y rhan fwyaf o'r sylwadau am ddarpariaeth yr ysgol ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles ym **Maes Arolygu 3** (adran 3.1, **cwricwlwm yr ysgol**) ac ym **Maes Arolygu 4** (adran 4.1 **Datblygiad Personol**), sy'n ymwneud â threfniadau'r ysgol ar gyfer gofal, cymorth ac arweiniad disgyblion.

Bydd arolygwyr yn gwerthuso pa mor dda y mae'r ddarpariaeth yn helpu disgyblion i ddatblygu medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth o ran gwneud dewisiadau iach am ffordd o fyw.

Mae hyn yn cynnwys gwerthuso rhaglen addysg bersonol a chymdeithasol yr ysgol neu'r UCD. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r darparwr yn cefnogi medrau cymdeithasol ac emosiynol pob un o'r disgyblion, yn cynnwys y rhai o gefndiroedd difreintiedig. Er enghraifft, dylai arolygwyr werthuso trefniadau'r ysgol ar gyfer addysgu disgyblion am y canlynol:

- bwlio, gan gynnwys bwlio seiber
- diogelwch ar y rhyngwyd
- aflonyddwch a gwahaniaethu
- camddefnyddio cyffuriau a sylweddau
- addysg rhyw a pherthnasoedd iach
- atal radicaleiddio a chamfanteisio
- gwybodaeth a dealltwriaeth yn briodol i oedran disgyblion o ymddygiadau sy'n emosiynol niweidiol neu'n annigol, er enghraifft meithrin perthynas amhriodol ar-lein, camfanteisio'n rhywiol ar blant, ac eithafiaeth

Yn ychwanegol, mae **Maes Arolygu 4** (adran 4.2 Diogelu) yn ystyried dull diogelu'r ysgol a'r graddau y mae hyn yn hyrwyddo ac yn cefnogi diwylliant o ddiogelwch a lles yng nghymuned yr ysgol, p'un a yw hynny ar y safle, oddi ar y safle neu ar-lein. Mae hyn yn cynnwys ystyried effeithiolrwydd gwerthusiad yr ysgol ei hun o'i threfniadau diogelu. Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae staff a llywodraethwyr yn deall ac yn rhoi

gweithdrefnau diogelu'r ysgol ar waith, er enghraifft y meysydd canlynol:

- cofnodi a rheoli achosion o fwlio
- amddiffyn plant
- recriwtio staff a gwirfoddolwyr yn ddiogel
- cymorth cyntaf
- lles disgyblion sydd â chyflyrau meddygol
- lles disgyblion ar leoliadau galwedigaethol
- diogelwch ar ymweliadau addysgol
- diogeledde yr ysgol
- rheoli disgyblu disgyblion, gan gynnwys ymyrraeth ac ataliad corfforol
- rheoli cludiant, gan gynnwys traffig, ar safle'r ysgol
- trefniadau ar gyfer defnyddio Trefniadau Amddiffyn Rhyddid lle bo'n briodol ar gyfer pobl ifanc un deg chwech oed ac yn hŷn.

Dylai arolygwyr asesu'n ofalus nid yn unig a yw'r dogfennau hyn yn bodoli, ond eu hansawdd, ac yn hanfodol, pa mor dda y cânt eu deall a'u cymhwyso. Dylai'r polisïau hyn ymdrin â gwasanaethau sy'n ymestyn y tu hwn i'r diwrnod ysgol (e.e. lle cânt eu darparu, gweithgareddau cymunedol ar safle'r ysgol).

Mae **Maes Arolygu 5** ynglŷn ag arweinyddiaeth a rheolaeth.

Dylai arolygwyr werthuso'r flaenoriaeth y mae arweinwyr wedi'i rhoi i sicrhau bod pob un o'r staff yn deall ac yn hyrwyddo diwylliant diogelu'r ysgol. Dylai arweinwyr a rheolwyr ysgol fod yn glir ynglŷn â'u cyfrifoldebau statudol o ran diogelu a'r camau y maent yn eu cymryd i ddatblygu arfer dda y tu hwnt i'r isafswm statudol. Dylai arolygwyr ystyried y flaenoriaeth y mae arweinwyr wedi'i rhoi i sicrhau bod pob un o'r ymarferwyr yn deall ac yn hyrwyddo gwaith diogelu'r ysgol.

Mae corff llywodraethol ysgol a gynhelir, pwyllgor rheoli UCD, a pherchennog ysgol annibynnol, yn atebol am sicrhau bod yr ysgol wedi rhoi polisïau a gweithdrefnau effeithiol ar waith yn unol ag arweiniad Llywodraeth Cymru, a dylai fonitro cydymffurfiad yr ysgol â hyn. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod gwiriadau recriwtio diogel yn cael eu cynnal yn unol â gofynion statudol.

Er 2019, mae'r corff llywodraethol wedi cael cyfrifoldebau penodol ynglŷn â pholisi a gweithdrefnau gwrthfwlio'r ysgol^[1]. Yn benodol, mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i gyrff llywodraethol ysgolion fonitro'r canlynol mewn perthynas â bwlio:

- bod ysgolion yn cynnal trosolwg o achosion o fwlio a gofnodwyd yn eu lleoliad i weld pa mor hir mae'n ei gymryd ar gyfartaledd i achosion gael eu datrys
- y cyfraddau mynychder

- p'un a yw dysgwyr a adroddodd am achosion o fwlio yn credu y cawsant ganlyniad boddhaol
- p'un a oes yna unrhyw dueddiadau yn dod i'r amlwg neu grwpiau y gwahaniaethir yn eu herbyn
- p'un a oes yna achosion ar-lein sy'n awgrymu bod angen gwneud gwaith gyda'r dysgwyr, y rhieni / gofalwyr a'r staff i atal mathau newydd o fwlio
- cyfraddau absenoliaeth
- bod y data a gesglir yn rheolaidd ar achosion a adroddwyd yn dangos cynnydd tuag at yr amcanion cydraddoldeb.

Dylai arolygwyr asesu'n ofalus pa mor dda y mae uwch reolwyr a llywodraethwyr yn monitro a gwerthuso pob agwedd ar ddiogelu, ac yn hyrwyddo diwylliant diogelu'r ysgol. Os nad oes gan yr ysgol bolisiau a gweithdrefnau effeithiol ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles disgyblion, ac nid yw'n cymryd camau digonol i sicrhau cydymffurfio â'r rhain, bydd hyn yn dylanwadu ar y gwerthusiad sy'n cael ei wneud am ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth yn yr ysgol.

[1]

11.17

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-11/rights-respect-equality-statutory-guidance-for-governing-bodies-of-maintained-schools.pdf>

Addysg gyda llety neu ddarpariaeth breswyl

Pan fydd gan sefydliad addysg ddarpariaeth gyda llety neu os yw'n gysylltiedig â lleoliad preswyl, rhaid i arolygwyr gysylltu ag Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) i sicrhau bod y ddarpariaeth yn cyfrannu at anghenion lletywyr neu breswylwyr mewn perthynas â'u diogelwch.

Pan fydd gan sefydliad addysg ddarpariaeth gyda llety neu os yw'n gysylltiedig â lleoliad preswyl, dylai'r polisiau a'r gweithdrefnau hyn gynnwys gwasanaethau sy'n ymestyn y tu hwnt i'r diwrnod ysgol.

Arweiniad ar gyfer arolygwyr wrth werthuso effeithiolrwydd diogelu

Tystiolaeth cyn-arolygiad

Bydd arolygwyr yn defnyddio ystod eang o dystiolaeth. Cyn yr arolygiad, mewn perthynas â diogelu a hyrwyddo lles, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn ystyried:

- gwerthusiad diweddaraf yr ysgol
- ei gweithdrefnau diogelu ac amddiffyn plant
- adroddiad yr awdurdod lleol ar yr ysgol
- yr adroddiad arolygu blaenorol
- data ar agweddau ar ymddygiad fel gwaharddiadau
- polisiâu'r ysgol ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles, yn cynnwys y polisi amddiffyn plant
- gwybodaeth ysgrifenedig gan rieni neu bartneriaid eraill
- unrhyw gŵynion y gallai Estyn fod wedi'u derbyn
- ymatebion i'r holiaduron i ddisgyblion, yn arbennig yr ymatebion i gwestiynau ynglŷn â theimlo'n ddiogel, bwlio, gwybod gyda phwy i siarad os ydynt yn poeni, cadw'n iach a gwneud ymarfer corff yn rheolaidd
- ymatebion i'r holiaduron i rieni, yn enwedig y cwestiynau ynghylch anogaeth i fod yn iach a gwneud ymarfer corff, bod yn ddiogel a chael y cymorth ychwanegol ar gyfer unrhyw anghenion penodol
- ymatebion i holiaduron staff a llywodraethwyr, yn enwedig y cwestiynau sy'n cyfeirio'n uniongyrchol at weithdrefnau diogelu'r ysgol, rheoli ymddygiad disgyblion a delio â bwlio ac aflonyddwch.

Mae'n bwysig nad ydym yn rhannu sylwadau unigol o unrhyw holiadur â'r ysgol. Mae'r sylwadau o'r holiaduron i ddysgwyr a rhieni yn yr ardal dogfennau arolygu a dylid eu cadw'n gyfrinachol i'r tîm. Caiff sylwadau o'r holiaduron staff a llywodraethwyr eu cadw'n ddiogel yn ardal yr Arolygydd Cofnodol, a dylent aros yn gyfrinachol i'r Arolygydd Cofnodol.

Dylai arolygwyr roi ystyriaeth benodol i gyd-destun yr ysgol, yn cynnwys gwybodaeth am y canlynol, pan fydd ar gael:

- nifer y plant ar y gofrestr amddiffyn plant

- nifer y ffoaduriaid neu'r ceiswyr lloches
- nifer y plant y gofelir amdanynt
- gwaharddiadau a throsglwyddo disgyblion.

Pan fydd tystiolaeth cyn yr arolygiad yn nodi materion posibl o ran diogelu neu arfer wael o ran rheoli gan y darparwr, dylai arolygwyr ofyn am arweiniad gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol eu sector a'r tîm diogelu. Pan ystyrir bod angen adrodd ar fater, rhaid cymhwyso ein polisi diogelu.

Cynllunio'r arolygiad

Dylai cyfrifoldeb am arolygu diogelu gael ei rannu gan bob aelod o'r tîm, ond yr arolygydd sydd â'r cyfrifoldeb, yn y pen draw. Gall yr Arolygydd Cofnodol ddyrannu tasgau penodol i unrhyw aelod o'r tîm, yn cynnwys yr arolygydd cymheiriaid a'r arolygydd lleyg. Gallai gwahanol arolygwyr fod yn gyfrifol am wahanol agweddau ar ddiogelu a hyrwyddo lles gan eu bod yn digwydd mewn mwy nag un dangosydd ansawdd, er enghraifft yn 2.1, 4.1 a 4.2 ac mewn agweddau ar arweinyddiaeth a rheolaeth ym Maes Arolygu 5 yn ogystal. Fel ym mhob arolygiad, mae arolygydd cofnodol yn cymryd cyfrifoldeb cyffredinol am gynnal yr arolygiad ac mae angen iddo/iddi fonitro gwaith yr arolygydd/arolygwyr sy'n arwain ar faterion yn ymwneud â diogelu a hyrwyddo lles dysgwyr, yn enwedig materion yn ymwneud ag amddiffyn plant.

Bydd pob ysgol yn cwblhau hunanwerthusiad cynhwysfawr mewn perthynas â diogelu ac amddiffyn plant cyn yr arolygiad. Bydd hyn yn darparu trosolwg defnyddiol o'r materion y mae angen eu hystyried wrth werthuso polisi a gweithdrefnau'r ysgol ar gyfer diogelu, gan gynnwys amddiffyn plant. Mae darparwyr yn rhydd i ddefnyddio unrhyw fodel diogelu ac amddiffyn plant addas y maent yn dymuno. Gellir gweld templed hunanwerthuso defnyddiol ar ein gwefan ac yn nogfen ganllawiau Llywodraeth Cymru, Cadw Dysgwyr yn Ddiogel (2020).

Pan fydd mater diogelu wedi cael ei godi am yr ysgol / UCD cyn arolygiad, bydd swyddog diogelu wedi amlygu'r darparwr gan ddefnyddio rhybudd ynghylch diogelu. Bydd y CydAr yn rhoi gwybod i'r Arolygydd Cofnodol am hyn a bydd yn gofyn iddo/iddi gysylltu â'r swyddog diogelu i gael rhagor o wybodaeth a chyngor. Gallai hyn gynnwys cwestiynau posibl a meysydd pellach i'w gwerthuso, sy'n gysylltiedig â'r materion diogelu a godwyd yn y rhybudd. Dylai Arolygwyr Cofnodol gynnwys sylw byr yn adran y FfF adrodd ar ddiogelu yn rhoi manylion am y camau a gymerwyd yn ystod yr arolygiad sy'n gysylltiedig â'r rhybudd ynghylch diogelu.

Bydd angen i'r arolygydd cofnodol ystyried pa mor effeithiol y mae'r ysgol wedi gwerthuso eu gweithdrefnau eu hunain ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles. Bydd hyn yn helpu i bennu i ba raddau y mae polisiâu a gweithdrefnau diogelu yn cael eu rhoi ar waith yn briodol. Os nad yw'r ysgol yn lanlwytho gwerthusiad, dylai hyn fod yn destun pryder ynglŷn â pha mor drylwyr y mae'r ysgol yn gwerthuso'i gweithdrefnau ei hun, a

pha mor dda y mae arweinwyr yn hyrwyddo diwylliant diogelu'r ysgol. Yn sgil y gwerthusiad hwn, bydd angen i'r arolygydd cofnodol neilltuo amser i gasglu digon o dystiolaeth i gefnogi barnau'r tîm. Gallent gynnwys cwestiynau sy'n benodol i ddiogelu a hyrwyddo lles mewn cyfarfodydd gyda'r canlynol:

- y pennaeth neu'r prifathro / athro sydd â gofal
- cynrychiolydd/cynrychiolwyr o'r corff llywodraethol / pwyllgor rheoli
- staff
- rhieni
- disgyblion

Gallai arolygwyr drefnu cyfarfod â'r unigolyn dynodedig sydd â chyfrifoldeb am amddiffyn plant hefyd, os nad y pennaeth / prifathro / athro sydd â gofal ydyw.

Gweithgarwch arolygu

- Wrth arolygu ysgolion mewn perthynas â diogelu, bydd arolygwyr yn gwerthuso'r canlynol:
 - p'un a oes gan yr ysgol hunanwerthusiad cyfoes sy'n ystyried effeithiolrwydd ei dyletswyddau diogelu ac amddiffyn plant, gan gynnwys gweithgarwch diogelwch ar-lein, a pha mor dda y mae'n amlinellu cryfderau a meysydd i'w gwella
 - pa mor dda y mae'r ysgol yn gweithredu a monitro polisiau a gweithdrefnau er mwyn gwella'r modd y mae'n diogelu a hyrwyddo lles plant yn unol ag arweiniad statudol Llywodraeth Cymru a welir yn [Cadw Dysgwyr yn Ddiogel](#) (2020).
 - p'un a yw'r ysgol yn adrodd yn rheolaidd i uwch reolwyr a llywodraethwyr, a pha mor dda y mae'n defnyddio'i data a'i harfarniadau o ddiogelu am achosion yn yr ysgol, gan gynnwys achosion, ac agweddau ar, ddiogelwch ar-lein
 - p'un a yw pob un o staff yr ysgol yn glir ynglŷn â'u cyfrifoldebau a'r hyn y mae angen iddynt ei wneud i amddiffyn disgyblion a bod yr holl staff wedi cael hyfforddiant ar amddiffyn a diogelu plant, gan gynnwys dyletswyddau 'Atal'
 - p'un a yw'r holl gofnodion sy'n gysylltiedig â diogelu yn gyfoes, gan gynnwys achosion o fwlio honedig, ymyrraeth gorfforol, cyfeiriadau amddiffyn plant, recriwtio diogel a gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd, a hyfforddiant ar ddiogelu
 - p'un a oes dulliau cyson o reoli ac adrodd am achosion yn ymwneud â diogelu a materion rheoli ymddygiad yn yr ysgol, sy'n cael eu cefnogi gan bolisiau a gweithdrefnau clir, ac sy'n cynnwys rheoli achosion yn gysylltiedig â'r rhyngwyd a'r cyfryngau cymdeithasol
 - p'un a oes trefniadau addas i weithredu lle mae patrwm presenoldeb unrhyw ddisgybl yn destun pryder, a ph'un a yw'r ysgol yn monitro absenoldebau disgyblion ar gyfer y diwrnod ysgol cyfan neu ran ohono, ac yn gweithredu yn unol â hyn
 - pa mor dda y mae'r ysgol yn datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion o

ymddygiadau sy'n emosiynol niweidiol neu'n anniogel, er enghraifft meithrin perthynas amhriodol ar-lein, aflonyddwch, gwahaniaethu, bwlio yn gysylltiedig â rhagfarn ac eithafiaeth, yn unol â'u cyfnod datblygu

- p'un a oes trefniadau priodol ar gyfer datblygu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth disgyblion o sut i fod yn ddiogel ar-lein, ac sy'n cael eu cynnwys yn rheolaidd yng nghwricwlwm yr ysgol

Adrodd ar ddiogelu

Bydd arolygwyr yn adrodd ar b'un a yw trefniadau'r ysgol i gadw disgyblion yn ddiogel yn bodloni'r gofynion ac nid dynt yn destun pryder.

Dylent ystyried p'un a yw'n briodol disgrifio natur unrhyw gryfderau neu ddiffygion yn yr adroddiad, er enghraifft i leddfu pryderon rhieni.

Pan na fydd trefniadau yn bodloni'r gofynion, dylai arolygwyr fel arfer gynnwys argymhelliad i wella'r ddarpariaeth a bod yr ysgol / UCD yn mynd i'r afael â'r materion diogelu / lles a nodwyd yn ystod yr arolygiad. Ar ôl yr arolygiad, byddwn yn dosbarthu llythyr 'lles' i'r ysgol a'r awdurdod lleol i ofyn am sicrwydd eu bod yn mynd i'r afael â'r diffyg(ion) yn briodol.

Pan fydd arolygwyr yn barnu bod trefniadau diogelu mewn ysgolion a gynhelir ac UCDAu yn anghyflawn, yn aneffeithiol, yn methu cydymffurfio â gofynion statudol a/neu lle nad yw dysgwyr yn ddiogel, mae'n bwysig bod y materion hyn yn cael eu cofnodi'n briodol yn y FfF adrodd a'u dwyn i sylw'r darparwr. Pan fyddai datgelu union natur y pryderon hyn yn creu risgiau ychwanegol i les disgyblion, dylai arolygwyr gynnwys y datganiad canlynol yn y prif arfarniad ar gyfer maes arolygu 4:

'Nid yw trefniadau'r ysgol / UCD ar gyfer diogelu disgyblion yn bodloni'r gofynion, ac maent yn destun pryder difrifol.'

Pan fydd arolygwyr yn barnu na fyddai tynnu sylw at union natur pryder yn amlygu disgyblion i risgiau ychwanegol, gall arolygwyr gyfeirio at y pryder yn eu prif arfarniad ar gyfer maes arolygu 4. Er enghraifft, pan fydd pryderon ynglŷn â rheoli traffig ar safle ysgol, gall arolygwyr gyfeirio at hyn yn eu hadroddiad.

Dylai'r ACoF ddosbarthu llythyr lles sy'n cynnwys manylion am union natur y pryderon ynghylch diogelu / lles. Bydd y Cydlynnydd Arolygu yn arwain yr ACoF drwy'r broses ac yn trefnu i ddrafftio'r llythyr gyda'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol Priodol.

Lle mae materion yn **rhai mân** ac/neu yn **hawdd eu hunioni**, a lle nad ystyrir eu bod yn bwysig, nid oes angen sylw neu argymhelliad yn yr adroddiad arolygu terfynol. O ganlyniad, ni ddylai'r Arolygydd Cofnodol ddsbarthu llythyr lles i'r darparwr. Fodd bynnag, rhaid i'r Arolygydd Cofnodol sicrhau bod y pryderon yn cael eu codi, a bod cynlluniau i fynd i'r afael â nhw yn cael eu trafod gyda'r darparwr cyn gynted ag y bo modd.

Rhaid i'r Arolygydd Cofnodol sicrhau bod manylion am y pryderon yn cael eu cofnodi yn y FfF Adrodd, yn cynnwys unrhyw gamau a gymerwyd gan y darparwr i fynd i'r afael â nhw.

Mewn **ysgolion annibynnol** pan fydd trefniadau diogelu yn anghyflawn, yn aneffeithiol, yn methu â chydymffurfio â gofynion statudol a/neu lle nad yw dysgwyr yn ddiogel, mae'n rhaid i chi eu trafod yng nghyfarfod safoni'r tîm, a chynnwys sylw yn yr adroddiad. Yn yr achosion hyn, ni fydd yr ysgol yn bodloni gofynion safon 3 o reoliadau safonau Ysgolion Annibynnol, a chan ddibynnu ar natur y materion, efallai na fyddant yn cydymffurfio â rheoliadau yn safon 4. Pan na fodlonir safonau'n ymwneud â diogelu, byddwn ni'n dosbarthu llythyr lles i'r perchennog, wedi'i gopïo i Lywodraeth Cymru fel y rheoleiddiwr ar gyfer ysgolion annibynnol. Bydd Llywodraeth Cymru yn gofyn i'r ysgol ddarparu cynllun gweithredu.

Lle ceir pryderon difrifol ynglŷn â threfniadau diogelu mewn ysgol annibynnol, dylai'r ACof drafod y rhain gyda'r arweinydd sector a fydd yn cysylltu â'r tîm diogelu, y Cyfarwyddwr Cynorthwyol a Llywodraeth Cymru.